

УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З БОКУ ОБВИНУВАЧЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ОКРЕМІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ

PARTICIPANTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS AT THE STAGE OF PRE-TRIAL INVESTIGATION: SEPARATE POSITIONS OF THE SUPREME COURT

Гуртієва Л.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»

Актуальність теми даного дослідження обумовлена потребами науки кримінального процесуального права та правозастосовної діяльності щодо уточнення теоретичних положень про коло учасників кримінального провадження з боку обвинувачення на стадії досудового розслідування відповідно до норм чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), правових позицій Європейського суду з прав людини та Верховного Суду.

З огляду на законодавче регулювання окремих положень КПК (п. 13 ч. 1 ст. 3, п. 19 ч. 1 ст. 3, § 2 глави 3 КПК та ін.), наведених правових позицій Європейського суду з прав людини та Верховного Суду вбачається, що одним із критеріїв (серед іншого) віднесення учасника кримінального провадження до сторони обвинувачення на стадії досудового розслідування є наявність повноважень приймати рішення про повідомлення про підозру. Такі повноваження мають прокурор, слідчий за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 277 КПК), дізнавач за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 298-4 КПК), керівник органу досудового розслідування за погодженням з прокурором, у разі, якщо здійснює досудове розслідування (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК). Керівник органу дізнання (в межах своєї компетенції) забезпечує своєчасність та законність повідомлення про підозру під час дізнання, що впливає з огляду на п. 3-5 ч. 2 ст. 39-1 КПК.

На стадії досудового розслідування стороною обвинувачення є: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор.

Оперативні підрозділи не є стороною обвинувачення, оскільки не мають повноважень самостійно приймати процесуальні рішення (зокрема, про повідомлення про підозру, проведення слідчих (розшукових) дій та ін.) у розпочатому кримінальному провадженні. Потерпілий, його представник та законний представник не є стороною обвинувачення під час досудового розслідування (навіть у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (глава 36 КПК)).

Ключові слова: стадія досудового розслідування, сторона обвинувачення, практика Верховного Суду.

The relevance of the topic of this research is due to the needs of the science of Criminal Procedural Law and law enforcement activities to clarify the theoretical provisions of the prosecution at the stage of pre-trial investigation in accordance with the current Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter – CPC), legal positions of the European Court of Human Rights and the Supreme Court.

Given the legislative regulation of certain provisions of the CPC (paragraph 13 of Part 1 of Art. 3, paragraph 19 of Part 1 of Art. 3, § 2 of Chapter 3 of the CPC, etc.), the legal positions of the European Court of Human Rights and the Supreme Court were seen that one of the criteria (among other things) for the assignment of a participant in criminal proceedings to the prosecution at the stage of pre-trial investigation is the availability of the power to decide on the notification of suspicion, indictment. Such powers have a prosecutor investigating in agreement with the prosecutor (Part 1 of Art. 277 of the CPC), an investigator in agreement with the prosecutor (Part 1 of Art. 298-4 of the CPC), the head of the pre-trial investigation body in agreement with the prosecutor, if carries out pre-trial investigation (paragraph 6 of Part 2 of Art. 39 of the CPC). The head of the inquiry body (within its competence) ensures the timeliness and legality of the notification of suspicion during the inquiry, which follows in view of paragraphs 3-5 of Part 2 of Art. 39-1 of the CPC.

At the stage of pre-trial investigation, the prosecution is: the investigator, the coroner, the head of the pre-trial investigation body, the head of the inquiry body, the prosecutor.

Operational units are not a party to the prosecution, as they do not have the authority to make procedural decisions independently (in particular, on notifications of suspicion, investigative (search) actions, etc.) in criminal proceedings. The victim, his representative and legal representative are not a party to the prosecution during the pre-trial investigation (even in criminal proceedings in the form of a private prosecution (Chapter 36 of the CPC)).

Key words: stage of pre-trial investigation, prosecution, practice of the Supreme Court.

Постановка проблеми. Актуальність теми даного дослідження обумовлена потребами науки кримінального процесуального права та правозастосовної діяльності щодо уточнення теоретичних положень про учасників кримінального провадження з боку обвинувачення на стадії досудового розслідування відповідно до норм чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1], правових позицій Європейського суду з прав людини та Верховного Суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку фундаментальних теоретичних положень, які стосуються учасників кримінального провадження з боку обвинувачення, їх процесуального положення на стадії досудового розслідування за КПК України 2012 р. здійснили Ю.П. Аленін, І.В. Гловок, В.О. Гринюк, О.В. Капліна, С.М. Меркулов, А.В. Лапкін, С.І. Перепелиця, І.В. Рогатюк, О.Г. Яновська та інші вчені. Однак, постійне оновлення національного законодавства, нечіткості в змісті окремих нормативних положень та ін. обумовлює необхідність уточнення низки питань вказаної

проблематики з врахуванням практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду. Сучасні правові позиції Верховного Суду вносять уточнення до розуміння та правильного застосування норм національного законодавства. Відповідно до ч. 5 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2], висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Мета статті – на підставі аналізу наукових досліджень, положень КПК та практики їх реалізації навести окремі сучасні правові позиції Верховного Суду щодо кола учасників кримінального провадження з боку обвинувачення на стадії досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Стадія досудового розслідування є першою і обов'язковою стадією кримінального провадження України. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК: «досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей

про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності». Власну позицію щодо початку даної стадії ми вже обґрунтували [3 та ін.].

В юридичній літературі існують різні наукові підходи до визначення: а) поняття та сутності обвинувачення, б) видів обвинувачення, в) кола учасників кримінального провадження з боку обвинувачення; г) моменту початку реалізації функції обвинувачення; д) співвідношення обвинувачення та кримінального переслідування тощо, аналіз яких наведено в дослідженнях І.В. Гловюк [4], В.О. Гринюк [5], А.В. Лапкіна [6] та інших вчених.

Ми підтримуємо позицію вчених щодо необхідності розглядати обвинувачення у двох значеннях (видах, аспектах): **1) матеріально-правовому** та **2) процесуальному**. Такий підхід спостерігається і в чинному КПК (п. 1 ч. 1 ст. 3, п. 3 ч. 1 ст. 3 та ін.).

Так, у п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК надано визначення обвинувачення в його **матеріально-правовому значенні**, як «твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом». Таке «твердження <...>» спочатку формулюється у повідомленні про підозру (ст. 277 КПК)¹, а потім – в обвинувальному акті (ч. 4 ст. 110, ст. 291 КПК). Стосовно повідомлення про підозру в Постанові Великої Палати Верховного Суду у справі № 536/2475/14-к від 11 грудня 2019 р. зазначено, що «цим актом у кримінальному провадженні вперше формулюється та обґрунтовується підозра конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення» [7]. У вказаному аспекті повідомлення про підозру слід розглядати як процесуальне рішення прокурора або слідчого чи дізнавача (за погодженням із прокурором) (ч. 1 ст. 277, ч. 1 ст. 298-4 КПК). Підставою прийняття даного рішення є встановлені за допомогою доказів обставини про: а) наявність події кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення) (п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК) та б) вчинення його конкретною особою [8, с. 187-188; 9, с. 104-105].

Обвинувачення в процесуальному аспекті (як характеристики процесуальної функції) сформульовано у п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК: «державне² обвинувачення – процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення». Проте, функція обвинувачення починає реалізуватися вже на стадії досудового розслідування, зокрема, з моменту здійснення повідомлення про підозру (що включає такі етапи, як 1) прийняття даного рішення, 2) складання, підписання (погодження), 3) доведення до відома адре-

сата (вручення)³. Дана точка зору вже була висловлена в юридичній літературі [5, с. 122; 6, с. 697; 8 с. 188; 11 та ін.] та цілком відповідає практиці Європейського суду з прав людини [12, п. 73; 13, п. 58], Верховного Суду [7]. Так, в рішенні у справі «Екле проти Федеративної Республіки Німеччини» Європейський суд з прав людини визначив кримінальне обвинувачення як «офіційне повідомлення особи компетентним органом про те, що вона підозрюється у вчиненні кримінального злочину» [12, п. 73]. В рішенні у справі «Гавриляк проти України» (заява № 39447/03) від 18 червня 2009 р. зазначено, що «термін “обвинувачення” для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції можна визначити як «офіційне повідомлення, вручене особі компетентним органом, про стверджуваний факт вчинення нею кримінального правопорушення» – таке визначення також узгоджується з критерієм, за яким визначається, чи «суттєво це позначилося на становищі [підозрюваного]» [13, п. 58].

Отже, вбачається, що на стадії досудового розслідування учасники з боку обвинувачення мають повноваження (серед іншого) приймати рішення про повідомлення про підозру. Такі повноваження мають прокурор, слідчий за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 277 КПК), дізнавач за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 298-4 КПК). В статтях 277 та 298-4 КПК не вказано, що складати повідомлення про підозру мають повноваження керівник органу досудового розслідування та керівник органу дізнання. Разом з тим, згідно з п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК керівник органу досудового розслідування має повноваження здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого. Отже, у разі, якщо керівник органу досудового розслідування здійснює досудове розслідування, він має повноваження приймати рішення про повідомлення про підозру (за погодженням з прокурором). В ст. 39-1 КПК не закріплено, що керівник органу дізнання уповноважений здійснювати дізнання, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача. Відповідно до Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України (затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України 20 травня 2020 року № 405; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 червня 2020 р. за № 491/34774) [14] керівник органу дізнання є відповідальним за стан досудового розслідування кримінальних проступків (п. 1 Розділ IV), додержання дізнавачами вимог законодавства України (абз. перший п. 4 Розділ IV); вивчає кримінальні провадження і надає дізнавачам письмові вказівки, що не суперечать рішенням та вказівкам прокурора, контролює їх виконання (абз. десятий п. 4 Розділ IV) та ін. Отже, керівник органу дізнання (в межах своєї компетенції) забезпечує своєчасність та законність повідомлення про підозру під час дізнання, що також впливає з огляду на п. 3-5 ч. 2 ст. 39-1 КПК.

Згідно з п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК учасником кримінального провадження з боку обвинувачення є: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК. Звісно, виникають питання: в яких випадках, установлених КПК, **потерпілий, його представник**

¹ Відповідно до ч. 1 ст. 277 КПК повідомлення про підозру має містити: зміст підозри (п. 4); правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність (п. 5); стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру (п. 6) та ін.

² З приводу термінологічного словосполучення «державне обвинувачення» Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що кримінальне процесуальне законодавство (зокрема, п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК та ін., п. 1 ч. 1 ст. 2 ЗУ № 1697-VII «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р.) оперує поняттям «**державне обвинувачення**». Статтями 129, 131-1 Конституції України передбачено, що конституційною функцією прокурора і засадою судочинства є підтримання прокурором **публічного обвинувачення** в суді. Отже, термінологія Конституції України та галузевого кримінального процесуального законодавства відрізняється визначенням такої функції прокуратури, як підтримання обвинувачення в суді [10].

³ Як вказує Верховний Суд, процедуру здійснення повідомлення про підозру особі можна умовно поділити на такі етапи: 1) етап прийняття рішення щодо необхідності здійснення особи повідомлення про підозру, на якому відбувається формування волевиявлення уповноваженої посадової особи (слідчого або прокурора) про необхідність здійснення повідомлення про підозру; 2) етап об'єктивації/вираження сформованого внутрішнього волевиявлення уповноваженої посадової особи щодо прийнятого рішення в зовнішню форму шляхом складання тексту повідомлення про підозру відповідно до вимог, передбачених ст. 277 КПК України, та його підписання; 3) етап доведення інформації до відома адресата, щодо якого прийняте рішення про повідомлення про підозру, шляхом безпосереднього вручення його тексту особі згідно зі ст. 278 КПК України [7].

та законний представник є стороною обвинувачення? Чи є вказані учасники стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування?

Звернемо увагу, що у § 2 («Сторона обвинувачення») глави 3 КПК потерпілого (а також його представника та законного представника) не зазначено як учасника сторони обвинувачення. Деякі вчені (В.О. Гринюк [5, с. 122], Садова Т.В. [15, с. 105] та ін.) вважають, що «законодавчі норми, що визначають процесуальний статус потерпілого, повинні міститися у главі другій, яка стосується учасників кримінального провадження, що здійснюють функцію обвинувачення» [15, с. 105] і до КПК повинні бути внесені відповідні зміни [5, с. 122].

Ми не можемо підтримати вказану позицію з наступних міркувань. По-перше, глава друга КПК має назву «Засади кримінального провадження», імовірно автори мали на увазі параграф другий глави 3 КПК. По-друге, у § 2 глави 3 КПК закріплено процесуальний статус учасників кримінального провадження з боку обвинувачення, які мають владні повноваження, а потерпілий ніяких владних повноважень немає. Крім того (по-третє), Верховним Судом була сформульована позиція, що потерпілий на стадії досудового розслідування правами сторони обвинувачення не наділений [16; 17].

Так, у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду від 04 жовтня 2021 року (справа № 756/10189/20, провадження № 51-517кмо21) зазначено: «<...> потерпілий є учасником кримінального та судового провадження, однак, на загальних підставах, але до жодної із сторін кримінального провадження не належить. Лише у випадку, коли прокурор відмовився від підтримання державного⁴ обвинувачення в суді, а потерпілий погодився підтримувати обвинувачення в суді, то такий потерпілий користується усіма правами сторони обвинувачення під час судового розгляду (частини 2 та 4 статті 340 КПК). Потерпілий на стадії досудового розслідування правами сторони обвинувачення не наділений та, відповідно, не користується <...>» [16]. У кримінальному провадженні, яке врегульовано главою 36 КПК («Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення»), потерпілий також не є стороною обвинувачення. У постанові Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03 листопада 2021 (справа № 621/2519/19, провадження № 51-3126км-21) [17] вказано наступне. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення, як свідчить зміст глави 36 КПК, має особливості стосовно початку такого провадження та його завершення. Жодних інших особливостей кримінального провадження у формі приватного обвинувачення ані главою 36 КПК, ані іншими положеннями КПК не передбачено. Тобто після того, як кримінальне провадження розпочато за заявою потерпілого про вчинення кримінального правопорушення, яке міститься у переліку ст. 477 КПК, задіюється державно-владний ресурс органів досудового розслідування та прокуратури, який слугує подальшою рушійною силою здійснення досудового розслідування та підтримання обвинувачення під час судового розгляду. Таким чином, визначений КПК процесуальний порядок здійснення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за своєю правовою природою є приватно-публічним різновидом кримінального провадження і його варто розглядати як диференціацію форми такого провадження у межах загальної його форми, врегульованої КПК. Закон не покладає на потерпілого обов'язку встановлення обставин кримінального правопорушення та його кваліфікації. Зазначене є винятковою компетенцією органів досудового розслідування, публічного обвинувачення і суду [17]. Отже, потерпілий, його представник

та законний представник не є стороною обвинувачення під час досудового розслідування.

В юридичній літературі [4, с. 224-225; 5, с. 94, с. 100 та ін.] звертається увага, що у п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК як учасника кримінального провадження з боку обвинувачення не вказано оперативного підрозділу (співробітника оперативного підрозділу), але закріплено у § 2 («Сторона обвинувачення») глави 3 КПК. За ч. 2 ст. 41 КПК «під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого», у зв'язку з чим деякі вчені (В.О. Гринюк та ін.) обґрунтовують позицію, що оперативні підрозділи слід віднести до сторони обвинувачення [5, с. 95] «до суб'єктів отримання доказів зі сторони обвинувачення <...>» [5, с. 100].

Під час досудового розслідування оперативні підрозділи допомагають слідчому (дізнавачу, прокурору) збирати докази, уповноважені проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії або інші процесуальні дії, проте проводять їх за письмовим дорученням (ч. 1 ст. 41 КПК, ч. 6 ст. 246 КПК). За ч. 2 ст. 41 КПК «співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою <...>». У постанові Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17 січня 2022 року у справі № 373/2562/15-к (провадження № 51-2218км20) [18] зазначено, що співробітник оперативного підрозділу (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не є самостійним у своїй процесуальній діяльності, діє виключно за ініціативою та в межах письмового доручення слідчого, прокурора, у нього відсутні повноваження на прийняття рішень у кримінальному провадженні. Більш того, навіть під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу не набуває статусу слідчого, він лише «користується повноваженнями» останнього (ч. 2 ст. 41 КПК); можливість «користування повноваженнями» слідчого під час проведення процесуальних дій співробітником оперативного підрозділу без наявності інших складових процесуального статусу слідчого не дозволяє поставити знак рівності в їх правовому положенні [18].

Нещодавно Верховним Судом була сформульована позиція, що оперативні підрозділи, навіть за дорученням слідчого, не можуть проводити обшук житла. Так, у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06 грудня 2021 року (справа № 663/820/15-к, провадження № 51-2075 кмо20) вказано наступне. Системне тлумачення процесуальних норм, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 40, ст. 236 КПК дає підстави для висновку про те, що виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається на слідчого чи прокурора і не може бути доручене відповідним оперативним підрозділам. Інша нормативна регламентація характерна для негласних слідчих (розшукових) дій. Частина 6 ст. 246 КПК прямо передбачає, що проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. Вказана норма обумовлена тим, що для проведення більшості негласних слідчих (розшукових) дій необхідні спеціальні ресурси та вміння співробітників оперативних підрозділів. Окрім того, є спеціальна норма ч. 4 ст. 263 КПК, що зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та органів безпеки [19].

⁴ Стосовно некоректності термінології «державне обвинувачення» Велика Палата Верховного Суду вже звертала увагу у 2019 році [10].

Отже, оперативні підрозділи не є стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування, оскільки не мають повноважень самостійно приймати процесуальні рішення (зокрема, про повідомлення про підозру та ін.) у розпочатому кримінальному провадженні.

У кримінальному провадженні на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (глава 41 КПК), службові особи, передбачені ч. 1 ст. 519 КПК⁵, мають повноваження проводити окремі процесуальні дії. Зокрема, застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження у вигляді тимчасового вилучення майна, здійснювати законне затримання особи; проводити слідчі (розшукові) дії у вигляді обшуку житла чи іншого володіння особи і особистого обшуку без ухвали суду, огляду місця вчинення кримінального правопорушення (ст. 520 КПК). Разом з тим, ці службові особи (ч. 1 ст. 519 КПК) не вказані як учасники сторони обвинувачення у п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК та у § 2 глави 3 КПК. В юридичній літературі висловлена думка, що вказаних службових осіб варто віднести до сторони обвинувачення.

Так, В.І. Галаган, О.М. Калачова, О.М. зазначають, що «керівника закордонної дипломатичної установи України, уповноваженого проводити процесуальні дії у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України, враховуючи специфіку його повноважень щодо здійснення кримінального провадження, визначених у ст. ст. 519-522 КПК України, у такому разі варто також віднести до сторони обвинувачення. Адже у цих випадках вказана службова особа виконує повноваження слідчого, спрямовані на збирання доказів визначеним у ч. 2 ст. 93 КПК України шляхом проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій» [20, с. 156 та ін.].

З нашої точки зору, службові особи, вказані в ч. 1 ст. 519 КПК (керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України; капітан судна

України) не є стороною обвинувачення. Вони виконують окремі повноваження слідчого (дознавача) (ст. 520 КПК) лише на початковому етапі досудового розслідування (до внесення відповідних даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань). Після внесення відповідних даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань вказані службові особи залучаються як свідки до кримінального провадження (ч. 3 ст. 519 КПК).

Висновки. З огляду на законодавче регулювання окремих положень КПК (п. 13 ч. 1 ст. 3, п. 19 ч. 1 ст. 3, § 2 глави 3 КПК та ін.), наведених правових позицій Європейського суду з прав людини та Верховного Суду вбачається, що одним із критеріїв (серед іншого) віднесення учасника кримінального провадження до сторони обвинувачення на стадії досудового розслідування є наявність повноважень приймати рішення про повідомлення про підозру. Такі повноваження мають: прокурор; слідчий за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 277 КПК); дознавач за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 298-4 КПК); керівник органу досудового розслідування за погодженням з прокурором, у разі, якщо здійснює досудове розслідування (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК). Керівник органу дізнання (в межах своєї компетенції) забезпечує своєчасність та законність повідомлення про підозру під час дізнання, що впливає з огляду на п. 3-5 ч. 2 ст. 39-1 КПК.

Відповідно до положень п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК та сучасних правових позицій Верховного Суду на стадії досудового розслідування учасником кримінального провадження з боку обвинувачення є: слідчий, дознавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор.

Оперативні підрозділи не є стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування, оскільки не мають повноважень самостійно приймати процесуальні рішення (зокрема, про повідомлення про підозру, проведення слідчих (розшукових) дій та ін.).

Під час досудового розслідування потерпілий, його представник та законний представник не є стороною обвинувачення (навіть у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, яке врегульовано главою 36 КПК).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
3. Гуртієва Л.М. Початок кримінального провадження України та стадії досудового розслідування. *Правова держава*. 2017. № 25. С. 155–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2017_25_25
4. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 : монографія. Одеса : Юридична література, 2015. 715 с.
5. Гринюк В.О. Функція обвинувачення в кримінальному провадженні України: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта, 2016. 358 с.
6. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми : монографія. Харків : Право, 2020. 1304 с.
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 р. у справі № 536/2475/14-к (провадження № 13-34к19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236>
8. Гуртієва Л.М. Поняття та правова природа повідомлення про підозру у кримінальному провадженні України. *Митна справа*. 2014. № 6. С. 185-190.
9. Гуртієва Л.М. Наукові концепції підстав прийняття рішення про повідомлення про підозру. *Правова держава*. 2017. № 28. С. 102-107.
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 404/6160/16-к (провадження № 13-22к19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82885726>
11. Лапкін А.В. Щодо трансформації повідомлення про підозру у порушенні прокурором публічного обвинувачення. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 41. 2021. С. 82-87.
12. Справа «Екле проти Федеративної Республіки Німеччини» (Eckle v. Germany) (Заява № 8130/78) : рішення Європейського Суду з прав людини від 15 липня 1982 року. *European Court of Human Rights*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>
13. Справа «Гавриляк проти України» (Заява № 39447/03) : рішення Європейського Суду з прав людини від 18 червня 2009 року. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_909#Text

⁵ Відповідно до ч. 1 ст. 519 КПК **службовими особами**, уповноваженими на вчинення процесуальних дій, є: 1) керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначена ним службова особа – у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном; 2) капітан судна України – у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

14. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : Затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України 20 травня 2020 року № 405. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 червня 2020 р. за № 491/34774). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
15. Садова Т.В. Учасники кримінального провадження, що здійснюють функцію обвинувачення в кримінальному провадженні України і Польщі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2. С. 104–108.
16. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04 жовтня 2021 року у справі № 756/10189/20 (провадження № 51-517кмо21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214761>
17. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03 листопада 2021 у справі № 621/2519/19 (провадження № 51-3126км-21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100885128>
18. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17 січня 2022 року у справі № 373/2562/15-к (провадження № 51-2218кмп20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102634411>
19. Постанова Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06 грудня 2021 року у справі № 663/820/15-к (провадження № 51-2075кмо20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829915>
20. Галаган В.І., Калачова О.М. Процесуальне унормування діяльності керівника дипломатичного представника чи консульської установи України у кримінальному провадженні. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування* : колективна монографія / за заг. ред. Ю.П. Аленіна ; відпов. за вип. І.В. Гловюк. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 146–177. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9497>